

Šampaňské básníkům
Szampana dla poetów

Vladimír Křivánek

polský překlad

Franciszek Nastulczyk

Vladimír Křivánek

Šampaňské básníkům

Szampana dla poetów

polský překlad

Franciszek Nastulczyk

ISBN 978-80-88463-50-4 (pdf)
ISBN 978-80-88463-51-1 (ePub)
ISBN 978-80-88463-52-8 (mobi)

OBSAH – SPIS TREŚCI

KRAJINY

KRAJOBRAZY

Motto (*Vladimír Holan*)

Motto (*Vladimír Holan*)

Genesis

Genezis

Portrét na způsob stromu

Portret na sposób drzewa

Rytmy

Rytmy

Krčma

Karczma

Nostalgie

Nostalgia

Hnízda

Gniazda

Obětiny

Dary ofiarne

Žalm

Psalm

Socha

Rzeźba

Stud

Wstyd

Krajina bez katarze

Krajobraz bez katharsis

Milostná píseň

Pieśń miłosna

Krajina s havranem

Krajobraz z gawronem

La Belle Dame sans Merci

La Belle Dame sans Merci

Krajiny

Krainy

Lítost

Žal

Portrét mladé ženy

Portret młodej kobiety

Tobě

Tobie

Nokturno III

Nokturn III

Příběh

Zdarzenie

Torzo v zimní krajině

Posąg w zimowym krajobrazie

DOZRÁVÁNÍ SLOV

DOJRZEWANIE SŁÓW

POST FESTUM
POST FESTUM
I.
I.
II.
II.
III.
III.
IV.
IV.
V.
V.
VI.
VI.
VII.
VII.
VIII.
VIII.
IX.
IX.
X.
X.
XI.
XI.
XII.
XII.
XIII.
XIII.
XIV.
XIV.
XV.
XV.
XVI.
XVI.
XVII.
XVII.
XVIII.
XVIII.
XIX.
XIX.
XX.
XX.
XXI.
XXI.
XXII.
XXII.
XXIII.
XXIII.
XXIV.
XXIV.
XXV.

XXV.
XXVI.
XXVI.
XXVII.
XXVII.
XXVIII.
XXVIII.
XXIX.
XXIX.
XXX.
XXX.
VINNO JE VÍNO
WINNE JEST WINO

I.
I.
II.
II.
III.
III.
IV.
IV.
V.
V.
VI.
VI.
VII.
VII.
VIII.
VIII.
IX.
IX.
X.
X.
XI.
XI.
XII.
XII.
SMYSLY
SENSY
Smysly
Sensy
Na cestu
Na drogę
A znovu jaro
I znów wiosna
Nokturno I
Nokturn I
Čistota
Czystość
Vlášenska
Szpilka do włosów

Masky
Maski
Zámka
Zamilknięcie
Dech
Oddech
Sedlec
Sedlec
Con sordino
Con sordino
Paměť
Pamięć
Světy
Światy
Slepceem opakované jaro
Wiosna przez ślepego powtarzana
Medová
Miodowa
Chvíle
Chwila
Sobě
Sobie
EDIČNÍ POZNÁMKA (*Libor Martinek*)
NOTATKA EDYTORSKA (*Libor Martinek*)
POZNÁMKA O AUTOROVI (*Libor Martinek*)
NOTATKA BIOGRAFICZNA (*Libor Martinek*)
DOSŁOV (*Libor Martinek*)
POSŁOWIE (*Libor Martinek*)

KRAJINY – KRAJOBRAZY

*Záření chůze tvé chci do skal zhasnouti,
by krok se v propast zasníl,
a jako ztrátu tebe přijmouti,
jako bych všechno vlastnil.*

Vladimír Holan

*Blask twego chodu chcę w skałach zgasić,
by krok się zaśnił w urwisko,
i jako stratę ciebie przyjąć,
jakbym posiadał wszystko.*

Vladimír Holan

Genesis

Už opadalo téměř vše.
Nevládne den. Nevládne tma.
Bůh ztracenců se usmívá.

A prach se řadí k dějinám.

Genezis

Już opadło niemal wszystko.
Nie panuje dzień. Ciemność nie panuje.
Bóg straceńców się uśmiecha.

A kurz do historii się przypisuje.

EDIČNÍ POZNÁMKA

Výbor z poezie Vladimíra Křivánka se soustředil na autorovu tvorbu z posledního dvacetiletí. Editor byl při svém výběru veden snahou připravit čtenáři komplexní prožitek jednotícím rámcem, kterým je melancholická nálada Křivánkových veršů. Nejde tedy o průřez celou Křivánkovou básnickou tvorbou (autor debutoval básnickou sbírkou *Vypouštění holubice* již v r. 1982), ale o výběr určený tonalitou veršů českého básníka, jenž autora představuje ve dvou základních polohách jeho tvorby. Tyto polohy bychom mohli vztáhnout k holanovské a skácelovské linii české poválečné poezie. Vynechány byly proto ve výboru další dvě významné vazby Křivánkovy lyriky – existencialistická (mohli bychom říci ortenovská) a východní (v návaznosti na starou čínskou lyriku, na Li Poa), jejichž předvedení by původní rámeček výboru přeci jen narušilo.

Libor Martinek

NOTATKA EDYTORSKA

Wybór poezji Vladimíra Křivánka skupia się na twórczości autora z ostatnich dwudziestu lat. Edytor wybierając wiersze starał się przygotować dla czytelnika całościowe przeżycie w jednoczących ramach melancholijnego nastroju Křivánkových wierszy. Nie jest to więc przekrój całej twórczości Křivánka, (autor zadebiutował zbiorem poezji *Vypouštění holubice*, Wypuszczanie gołębicy, w roku 1982), lecz wybór określony tonacją czeskiego poety przedstawiający autora w dwóch podstawowych stanach jego twórczości. Stany te moglibyśmy podciągnąć pod holanowską¹ i skácelowską² linię czeskiej poezji powojennej. Dlatego w wyborze nie znalazły się kolejne dwa znaczące nurty liryki Křivánka - egzystencjalistyczny (moglibyśmy powiedzieć ortenowski³) oraz wschodni (nawiązujący do starej chińskiej liryki Li Bo⁴), których wprowadzenie jednak przekraczałoby zamierzone ramy wyboru.

Libor Martinek

---

¹ Vladimír Holan (16 IX 1905-31 III 1980) - poeta i tłumacz czeski.

² Jan Skácel (7 II 1922-7 XI 1989) - czeski poeta, publicysta i tłumacz

³ Jiří Orten (30 VIII 1919-1 IX 1941) - czeski poeta

⁴ Li Bo, Li Bai, Li Taibo (ur. 701, zm. 762) - chiński poeta z okresu złotego wieku chińskiej poezji.

POZNÁMKA O AUTOROVI

Vladimír Křivánek (1951 – 2022) básník, literární historik a kritik, vědecký pracovník Ústavu pro českou literaturu Akademie věd České republiky v Praze, vysokoškolský učitel. Byl předsedou občanského sdružení Litterula propagujícího českou poezii a v letech 2008 – 2011 předsedou Obce spisovatelů. V letech 1990 až 2005 přednášel dějiny české literatury 20. století a vedl interpretační semináře na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, zároveň v letech 2001 až 2004 přednášel literární teorii a kritiku a vedl seminář tvůrčího psaní na Literární akademii (Soukromé vysoké škole Josefa Škvoreckého) v Praze. Od roku 2006 přednášel českou literaturu 19. století a vedl interpretační semináře na Pedagogické fakultě Technické univerzity v Liberci, od roku 2008 byl profesorem dějin české literatury na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové. Vydal pět literárněvědných knih a devět básnických sbírek.

NOTATKA BIOGRAFICZNA

Vladimír Křivánek (1951 - 2022) poeta, historyk literatury, pracownik naukowy Instytutu Literatury Czeskiej przy Czeskiej Akademii Nauk w Pradze, nauczyciel akademicki.

Był przewodniczącym stowarzyszenia Litterula, którego celem jest upowszechnianie czeskiej poezji. W latach 2008 - 2011 był prezesem Gminy Pisarzy Czeskich w Pradze. W latach 1990 - 2005 był wykładowcą historii literatury czeskiej 20. wieku i prowadził seminaria interpretacyjne w Instytucie Pedagogicznym Uniwersytetu Karola w Pradze, równocześnie w latach 2001 - 2004 prowadził wykłady z teorii i krytyki literatury oraz prowadził warsztaty twórczego pisania w Akademii Literackiej (Prywatnej Szkole Wyższej im. Josefa Škvoreckého) w Pradze. Od 2006 roku był wykładowcą czeskiej literatury XIX wieku i prowadził seminaria interpretacyjne w Fakultecie Pedagogicznym Uniwersytetu Technicznego w Libercu, od 2008 roku był profesorem historii literatury czeskiej w Fakultecie Pedagogicznym Uniwersytetu Hradec Králové. Wydał pięć książek z zakresu nauki o literaturze oraz dziewięć tomów poezji.

Libor Martinek

DOSLOV

Vladimír Křivánek se narodil 7. května 1951 v Kolíně, zemřel 21. dubna 2022 v Praze. Básníkovo rodné město má alespoň pro nás (rodina žila v Malešově poblíž Kutné Hory) svébytný *genius loci* díky prestižnímu festivalu dechových hudeb Kmochův Kolín pojmenovaného podle předního českého hudebního skladatele, dirigenta a vlastence Františka Kmocha (1848–1912); festivalu se totiž ve svém dětství také zúčastnil autor tohoto doslovu jako trumpetista, člen Dechového orchestru mladých při ZUŠ v Bruntále.

Nepochybuji proto o tom, že také Vladimír měl k hudbě kladný vztah, vždyť celá řada jeho veršů má silnou hudební intonaci, ale byly to jiné a důležitější impulzy, které utvářely jeho osobnostní vývoj. Poznamenejme také, že jeho otec, technický úředník, byl v 60. letech dvakrát dlouhodoběji delegován jako obchodní zástupce do zahraničí: do Číny (1959–1962) a na Kubu (1963–1966). Díky tomu Křivánek českou základní školu navštěvoval při velvyslanectví v Pekingu a Havaně. Snad díky prožitku čínské kultury, později prohloubenému četbou čínských básníků, se v Křivánkově poezii objevuje cyklus pocta Li Poovi (zveřejněném v posledním českém výboru z Křivánkovy poezie z r. 2009 *Pijáci melancholie*). Li Po nebo také Li Paj byl nejpopulárnějším klasickým čínským básníkem období Tchang, jenž žil asi 701 až 10. listopadu 762 v Süan-čchengu v provincii An-chuej, jehož lyrické básně opěvují víno, přírodu, přátelství, krásy života a objevují se v nich úvahy o smyslu lidského bytí. Jak v souvislosti s touto Křivánkovou inspirací poznamenal literární kritik Jaroslav Med, „nebe nad pevninou básníkovy melancholie může rozjasnit jedině síla básnického slova“ (Doslov, in: *Pijáci melancholie*, Praha 2009, s. 198). V Poctě Li Poovi autor touží „vložit srdce do nápěvu“ a „srazit hlavu snu“, opíraje se o scénérii pradávne kultury, která znala moc a váhu meditujícího básníka. Slovesný umělec tak dospívá k poznání, že jedině básní, silou básnického tvaru může překonat pomíjivost věcí a zrušit vládu snu a touhy, a tak nalézt smír se sebou samým i se světem: „Úzkost svěř oblakům, plynoucí vodě, / a budeš vykoupen věčností verše –“, píše básník v jednom ze svých čtyřverší zmíněného cyklu (XXV).

Po návratu rodiny do Československa navštěvoval Křivánek Střední všeobecně vzdělávací školu (čili gymnázium) v Hořicích v Podkrkonoší (1966) a v Praze (maturoval 1969). V letech 1969–1970 byl prodávčem v antikvariátu, poté studoval češtinu a historii na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy; absolvoval roku 1974 práci *Pojetí romantismu v díle K. H. Máchy a M. J. Lermontova*, v roce 1978 obhájil doktorát PhDr. prací *K problematice historismu v české literatuře předbřeznové*, poté v roce 1995 CSc. prací *Počátky lyriky májovců a Máchovo dědictví*. Titul docenta teorie a historie české literatury získal roku 2001 na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci obhajobou závěrečné práce *Býti básníkem v Čechách. Studie a eseje o české poezii od Máchy po dnešek*.

V letech 1974–1976 byl učitelem na Základní devítileté škole v Kladně. Od roku 1977 pracoval v Ústavu pro českou a světovou literaturu Československé akademie věd, zprvu jako bibliograf, později jako odborný pracovník oddělení dějin české literatury. V letech 1989–1990 byl šéfredaktorem časopisu *mladé literatury* Iniciály. Byl odborným asistentem a posléze docentem na katedře české literatury Pedagogické fakulty UK (1990–2005), v letech 1994–1997 jejím vedoucím. Jako vysokoškolský pedagog působil též na Literární akademii Josefa Škvoreckého v Praze (2001–2004), na Pedagogické fakultě Technické univerzity v Liberci (2005–2007) a od roku 2008 byl profesorem na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové. Profesorský titul, přesněji titul profesora dějin slovanských literatur se zaměřením na dějiny české literatury, získal na návrh vědecké rady Univerzity Palackého v Olomouci (práce *Kolik příležitostí má báseň. Kapitoly z české poválečné poezie 1945–2000*) i za podíl na tvorbě a redigování čtyřsvazkových akademických *Dějin české literatury 1945–1989*. Od roku 1998 byl též vědeckým pracovníkem Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Byl

předsedou občanského sdružení Litterula a v letech 2008 – 2011 též předsedou Obce spisovatelů. Také byl členem Českého centra Mezinárodního PEN klubu, Umělecké besedy, občanského sdružení Slovo a hlas a Literárněvědné společnosti AV ČR. Od konce 70. let soustavněji navštěvoval Bulharsko, mj. se několikrát zúčastnil letní školy bulharistiky v Sofii (1979, 1981 a 1991); znalostí bulharštiny a bulharské literatury příležitostně využíval ke komparatistickým studiím a občasným překladům. V letech 1992–1993 absolvoval půlroční studijní pobyt na univerzitě v Londýně.

Vladimír Křivánek se svými verši poprvé vystoupil na veřejnosti v roce 1968 v pražské poetické vinárně Viola (v pořadu mladých básníků Verše naboso). Časopisecky publikuje od roku 1977. Postupně přispíval do kulturních a odborných časopisů Co vás zajímá, Český jazyk a literatura, Česká literatura, Tvorba, Kmen, Mladá fronta, Literární měsíčník, Nové knihy, Iniciály, Lidové noviny, Telegraf, ROK, ZN noviny, Literární noviny, Tvar, Scriptum, Estetika, Literární archiv, Mladá fronta Dnes, Život, Zvuk Zlínského kraje aj. Jak se lze dozvědět ze *Slovníku české literatury po roce 1945* (Libri, Praha 1995), u kratších příspěvků používá šifru vk.

Již nežijící brněnský literární historik Bohumil Svozil a jeho pražský kolega Karel Piorecký (jenž autorovo heslo doplnil v roce 2008 v on-line verzi Slovníku) postihli Křivánkův básnický vývoj takto: „Jeho poezie (*Vypouštění holubice, Nahé stromy, Kameny písní*) vyrůstá z meditativní, protisenzualistické linie českého moderního básnictví (zejména Josef Hora), přičemž autorovo úsilí o dosažení umělecké svěbytnosti je doprovázeno reflexí vlastního tvůrčího procesu i obecné povahy básnictví. Utkvěle se Křivánek vrací zejména k existenciálním pocitům vykořenění a k touze po životním zakotvení. Tvarově se pak vyvíjí od volného verbalistického verše k významově hutnějšímu verši vázanému a stručným strofickým útvarům; výchozí slovesnou i obraznou odtažitost a ornamentálnost postupně překonává stupňující se předmětností výrazu. Tendence k výrazové úspornosti a sevřenosti vyústila ve sbírku *Testamenty*, kterou tvoří výhradně skácelovská čtyřverší. V následující Křivánkově tvorbě (*Krajina s torzy, Tušové kresby*) přírodní a milostnou tematiku postupně přehlušuje temná melancholie a holanovské kladení základních existenciálních otázek.“

V našem výboru – jak jsme už naznačili v Ediční poznámce – jsme chtěli poezii Vladimíra Křivánka představit polskému čtenáři především ve dvou základních polohách jeho tvorby, které souvisejí s holanovskou a skácelovskou linií české poválečné poezie. S linií především meditativní, která – řečeno s Milošem Pohorským – opracovává základní tvar básně, ohlazuje hrany verše, aby vystoupila jeho elementární melodie. Z veršů prostupuje intenzivní touha nebo sen po intimní družnosti, „ať už se za tím cenným substantivem skrývá láska nebo žena, přírodní koloběh moudrosti nebo padající list“ (M. Pohorský, *Zátiší s verši a tichem* [Vladimír Křivánek: *Zátiší s loňskými ořechy*, Host, Brno 2004], *Tvar*, 2005, č. 4, s. 21). Křivánek své verše podle kritikova názoru těží z prožitého okamžiku, ze zářezu vzpomínky, jež vyzývá ke stručné reflexi. Jeho poezie se nezakládá na smyslové zvědavosti, v tom je tedy – jak bylo výše konstatováno – protipočítková, hlásí se spíše k moderní české básnické tradici odkazující k „hlasu ticha“.

V našem výboru nazvaném podle jednoho Křivánkova verše *Šampaňské básníkům* prezentujeme lidsky i umělecky zralou poezii, střídou ve výrazu, opírající se o ticho, o zámlku, kdy čistota básnického tvaru je na jedné straně podpírána uměřenou metaforikou, na druhé straně založena na rytmickém bohatství a intonační splývavosti, která využívá četných rýmů, které se často skrývají v asonancích a názvucích, daných tím, že zvukovou sounáležitost nesou jen samohlásky, jak si správně povšiml Jakub Chrobák při podrobnějším pohledu na Křivánkovu poetiku (J. Chrobák, Vladimír Křivánek: *Krajina s torzy*, *Tvar*, 2002, č. 9, s. 23). „Náročná práce v matérii je vysoce diskretní, proto ji nevnímáme, když není dávana na odív, přináší nečekaně bohatý vnitřní svět básníka naplněný při vši zdánlivé prostotě výrazu hlubokými, meditativními, a tedy nikoli filozoficky vtíravými významy. Niterný prožitek světa je prostoupený tesknou melancholickou kantilénou a vroucí citovostí.“

Výbor z této poezie je tematicky soustředěn na křehkost, nesamozřejmost a pomíjivost lidského života v kontrastu k přírodnímu řádu. Nenaplněná láska se střídá s poctou nesmrtelné poezii, s osudovým sněním, s meditací nad božským nektarem – vínem, která je provázena pocitů samoty, bolesti i hájením duchovního rozměru života. Opravdovost autorova prožitku se snoubí s vytříbeností básnického tvaru a vírou v oprávněnost básnickova slova.“

Vladimír Křivánek vstoupil do české literatury s generací-negenerací solitérů, označovanou jako „osamělí běžci“, která nebyla oslovena hlučným rámusem společenské angažovanosti, ani jakýmsi postulovaným materialistickým „pozemšťanstvím“, které mělo marxistické kritice pomoci v odlišení a kritickém posuzování materialistického proudu české literatury (chápaného jako jeden ze základních pojmů a hodnotových kritérií moderní socialistické literatury, ztělesňující její aktuální tendenčnost a permanentní ideologické zacílení) od „toho druhého“, komunistickou kritikou nepřijatelného (rozuměj zejména metafyzického a křesťanského). Na čtenáři (českém a polském, včetně literárních kritiků jako první instance recepce literárního díla) bude, aby Křivánkovi poezii nejen sám ocenil v duchu moderních tradic polské poezie, do níž tento výbor vstupuje polským překladem, ale i z hlediska výtvarnosti moderní evropské lyriky, kam se hlásí svou nezpochybnitelnou hodnotou i svou nadnárodní existencí v translaci. (Připomeňme, že Křivánkova poezie byla přeložena do několika evropských jazyků, časopisecky také do polštiny: *Znaj, Kwartalnik artystyczno-naukowy*, 2009, č. 4, s. 137–142.) Polským literárním komparatistům pak mohou některé Křivánkovi básně připomenout leckteré polské básníky. Kdybychom zůstali pouze u básní o víně, každému milovníkovi dobrého trůnku se namátkou vybaví jména Ignacyho Krasického, Konstantyho Ildefonse Gałczyńskiego, Małgorzaty Hillar, Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Wisławy Szymborské, Jana Lechońe nebo Leopolda Staffa.

Nuže, tak jako dobré víno získává na chuti zráním, také poezie Vladimíra Křivánka uzrála do té míry, že stojí za to ji přiblížit zahraničnímu čtenáři: ...a šampaňské básníkům!

Libor Martinek

POSŁOWIE

Vladimír Křivánek urodził się 7. maja 1951 roku w Kolinie (Czechy), zmarł 21.04. 2022 w Pradze.

W mieście, które przynajmniej dla autora posłowania (rodzina zamieszkała w Maleszowicach pod Kutną Górą) ma swoisty *genius loci*, który zawdzięcza prestiżowemu festiwalowi orkiestr dętych Kmochův Kolín, nazwanemu na cześć czołowego czeskiego kompozytora, dyrygenta i patrioty Františka Kmocha (1848 - 1912), ponieważ autor posłowania w dzieciństwie jako trębacz brał w tym festiwalu udział, grając z młodzieżową orkiestrą dętą Podstawowej Szkoły Artystycznej w Bruntalu.

Nie wątpię w to, że Vladimír miał do muzyki pozytywny stosunek, przecież szereg jego wierszy posiada mocną intonację muzyczną, lecz inne, ważniejsze czynniki kształtowały rozwój jego osobowości. Trzeba również odnotować, że jego ojciec, urzędnik techniczny, był w latach 60. dwa razy na dłużej oddelegowany jako radca handlowy na placówki dyplomatyczne: do Chin (1959 - 1962) i na Kubę (1963 - 1966). Z tego powodu Křivánek uczęszczał do czeskiej szkoły podstawowej przy ambasadzie w Pekinie i w Hawanie. Być może dzięki przeżyciu chińskiej kultury, później pogłębionym lekturą chińskich poetów, w poezji Křivánka pojawia się cykl na cześć Li Bo (opublikowany w ostatnim czeskim wyborze wierszy Křivánka z 2009 roku *Pijacy melancholii*). Chodzi o najpopularniejszego klasycznego chińskiego poetę okresu dynastii Tang, który żył chyba od roku 701 do 10. listopada 762 roku, i którego wiersze liryczne opiewają wino, przyrodę, przyjaźń, piękno życia oraz zawierają rozważania o sensie ludzkiego życia. W nawiązaniu do tej inspiracji w poezji Křivánka, krytyk literacki Jaroslav Med zauważył: „niebo nad łądem melancholii poety może rozchmurzyć tylko siła słowa poetyckiego” (Posłowie, w: *Pijacy melancholii*, Praga 2009, s.198). W cyklu *Na cześć Li Bo*, autor pragnie „włożyć serce do melodii” i „ściąć głowę snu”, opierając się o scenerię pradawnej kultury, która znała moc i ciężar medytującego poety. Artysta słowa dociera w ten sposób do poznania, że tylko wierszem, siłą poetyckiego kształtu może przewyciężyć przemijalność rzeczy i zanegować władzę snów i pragnienia, i w ten sposób odnaleźć harmonię z samym sobą i ze światem: „Lękiem podziel się z obłokami, płynącą wodą, / i będziesz odkupiony wiecznością wiersza”, pisze poeta w jednym ze swoich czterowierszy wspomnianego cyklu (XXV).

Po powrocie rodziny do Czech Křivánek uczęszczał do Średniej szkoły ogólnokształcącej (czyli liceum) w Horzycach u stóp Karkonoszy (1966) i w Pradze (matura w 1969 r.). W latach 1969 – 1970 był sprzedawcą w antykwariacie, następnie studiował język czeski i historię na Fakultecie Pedagogicznym Uniwersytetu Karola; który ukończył w 1974 roku obroną pracy magisterskiej *Pojetí romantismu v díle K. H. Máchy a M. J. Lermontova* (*Pojmowanie romantyzmu w dziele K. H. Máchy i M. J. Lermontowa*), w 1978 roku obronił doktorat pod tytułem *K problematice historismu v české literatuře předběžné* (*O problematyce historyzmu w czeskiej literaturze przedmarcowej*), następnie w 1995 r. habilitował się pracą *Počátky lyriky májovců a Máchovo dědictví* (*Początki liryki majowców i spuścizna Máchy*).

W latach 1974 – 1976 był nauczycielem w szkole podstawowej w Kladnie. Od 1977 roku pracował w Zakładzie Czeskiej i Światowej Literatury Czeskiej Akademii Nauk, najpierw jako bibliograf, a później jako samodzielny pracownik działu historii czeskiej literatury.

W latach 1989 – 1990 był redaktorem naczelnym pisma poświęconego młodej literaturze Inicjały.

W latach 1990 – 2005 był asystentem, a później docentem w Instytucie Pedagogicznym Uniwersytetu Karola w Pradze, w latach 1994 - 1997 jego dyrektorem. Równocześnie w latach 2001 – 2004 prowadził wykłady z teorii i krytyki literatury oraz prowadził warsztaty twórczego pisania w Akademii Literackiej (Prywatnej Szkole Wyższej

im. Josefa Škvoreckého) w Pradze. Od 2006 roku był wykładowcą czeskiej literatury 19. wieku i prowadził seminaria interpretacyjne w Fakultecie Pedagogicznym Uniwersytetu Technicznego w Libercu, od 2008 roku jest profesorem historii literatury czeskiej w Fakultecie Pedagogicznym Uniwersytetu Hradec Králové. Tytuł profesora, a dokładniej profesora historii literatur słowiańskich z ukierunkowaniem na historię czeskiej literatury, uzyskał na wniosek rady Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu (praca *Ile okazji ma wiersz. Rozdziały z czeskiej poezji powojennej 1945–2000*), a także za udział w tworzeniu i redagowaniu czterotomowej akademickiej *Historii czeskiej literatury 1945-1989*. Od 1998 roku był również pracownikiem naukowym Zakładu Literatury Czeskiej Akademii Nauk Republiki Czeskiej.

Był przewodniczącym stowarzyszenia Litterula, którego celem jest upowszechnianie czeskiej poezji, a w latach 2008 – 2011 był przewodniczącym Gminy Pisarzy w Pradze. Był również członkiem Czeskiego Centrum Międzynarodowego PEN klubu, Umělecké besedy, obywatelskiego stowarzyszenia Slovo a hlas i Naukowliterackiej wspólnoty Akademii Nauk Czeskiej Republiki.

Od końca lat 70. systematycznie odwiedzał Bułgarię, m. in. kilkakrotnie brał udział w letniej szkole bułgarystyki w Sofii (1979, 1981 i 1991); znajomość języka bułgarskiego i literatury bułgarskiej sporadycznie wykorzystywał do szkiców komparystycznych i okazjonalnych tłumaczeń. W latach 1992 - 1993 był na półrocznym stypendium naukowym na Uniwersytecie Londyńskim.

Vladimír Křivánek swoje wiersze zaprezentował publicznie po raz pierwszy w 1968 roku w praskiej winiarni poetyckiej Viola (w programie młodych poetów Wiersze na bosaka). W czasopiśmie publikuje od roku 1977. Stopniowo publikował w pismach kulturalnych i fachowych *Co vás zajímá, Český jazyk a literatura, Česká literatura, Tvorba, Kmen, Mladá fronta, Literární měsíčník, Nové knihy, Iniciály, Lidové noviny, Telegraf, ROK, ZN noviny, Literární noviny, Tvar, Scriptum, Estetika, Literární archiv, Mladá fronta Dnes, Život, Zvuk Zlínského kraje* i in. Jak można dowiedzieć się ze *Słownika czeskiej literatury po 1945 roku* (Libri, Praga 1995), krótsze artykuły sygnował skrótem vk.

Nieżyjący już brneński historyk literatury Bohumil Svozil i jego praski kolega Karel Piorecký (który hasło autora uzupełnił w 2008 roku w wersji on-line słownika) ujęli rozwój poetycki Křivánka w ten sposób: „Jego poezja (*Vypouštění holubice*, Wypuszczanie gołębic, *Nahé stromy*, Nagie drzewa, *Kameny písní*, Kamienie pieśni) wyrasta z medytacyjnej, anty sensualistycznej linii czeskiej współczesnej poezji (przede wszystkim Josef Hora), przy czym wysiłkowi autora zmierzającemu do osiągnięcia poetyckiej samoistości towarzyszy refleksja o własnym procesie twórczym i ogólnym charakterze poezjowania. Uporczywie Křivánek powraca zwłaszcza do egzystencjalnych uczuć wykorzenia i do tęsknoty za życiowym zakotwiczeniem. Formalnie rozwija się od wolnego werbalistycznego wiersza do znaczeniowo gęstszego wiersza wiązanego i lakonicznym stroficznym formom; początkową językową i obrazową abstrakcyjność z czasem pokonuje stopniowa przedmiotowość wyrazu. Tendencja do wyrazowej oszczędności i zwartości znalazła wyraz w zbiorze *Testamenty*, który tworzą wyłącznie skacelowskie czterowiersze. W dalszej twórczości Křivánka (*Krajina s torzy*, Krajobraz z posągami, *Tušové kresby*, Rysunki tuszem) tematykę miłosną i przyrodniczą stopniowo zagłusza ciemna melancholia i holanowskie stawianie podstawowych pytań egzystencjalnych.”

W naszym wyborze - jak już zasygnalizowaliśmy w notce edytorskiej - chcieliśmy przedstawić polskiemu czytelnikowi poezję Vladimíra Křivánka przede wszystkim w dwóch podstawowych stanach jego twórczości, które wiążą się z holanowską i skacelowską linią czeskiej poezji powojennej. Linią przede wszystkim medytacyjną, która - mówiąc słowami Miloša Pohorský'go - opracowuje podstawowy kształt wiersza, wygładza krawędzie wiersza tak, żeby ujawniła się jego elementarna melodia. Wiersze przenika intensywne pragnienie lub sen o intymnej przyjaźni, „nieważne czy za tym cennym rzeczownikiem ukrywa się miłość

czy kobieta, naturalne krążenie mądrości lub spadający liść” (M. Pohorský, Zátíší s verši a tichem [Vladimír Křivánek: Zátíší s loňskými ořechy, Host, Brno 2004], *Tvar*, 2005, č. 4, s. 21). Zdaniem krytyka Křivánek swoje wiersze wydobywa z przeżytej chwili, z karbu wspomnienia, które wzywa do lakonicznej refleksji. Jego poezja nie opiera się na zmysłowej ciekawości, przez to jest - jak powyżej skonstatowaliśmy - anty wrazeniowa, przyznaje się raczej do czeskiej tradycji modernistycznej, odsyłającej do „głosu ciszy”.

W naszym wyborze, zatytułowanym według jednego z wierszy Křivánka *Szampana dla poetów* przedstawiamy ludzko i artystycznie dojrzałą poezję, oszczędną w wyrazie, opierającą się o ciszę, o pauzę, kiedy czystość formy poetyckiej jest z jednej strony podpierana stosowną metaforyką, a z drugiej strony zakłada się na bogactwie rytmicznym i intonacyjnej płynności, która wykorzystuje liczne rymy, które często kryją się w asonansach i współbrzmieniach danych przez to, że dźwiękową przynależność niosą tylko samogłoski, co trafnie zauważył Jakub Chrobák przyglądając się szczegółowo poetyce Křivánka (J. Chrobák, Vladimír Křivánek: Krajina s torzy, *Tvar*, 2002, č. 9, s. 23). Wymagająca praca w materii jest bardzo dyskretna, dlatego jej nie dostrzegamy, kiedy nie jest wystawiana na podziw, przynosi nieoczekiwane bogaty wewnętrzny świat poety wypełniony przy wszelkiej pozornej prostocie wyrazu głębokimi medytacyjnymi czyli nie filozoficznie natrętnymi znaczeniami. Wewnętrzne przeżycie świata jest przeniknięte tęskną melancholijną kantyleną i gorącą uczuciowością. Wybór z tej poezji jest tematycznie skupiony na kruchości, nieoczywistości i przemijalności życia ludzkiego w kontraście do ładu przyrody. Niespełniona miłość przeplata się z czcią wobec nieśmiertelnej poezji, z marzeniami kierującymi losem, z medytacją nad boskim nektarem - winem, której towarzyszy uczucie samotności, bólu i obrona duchowego wymiaru życia. Prawdziwość przeżycia autora idzie w parze z doskonałością poetyckiej formy i wiarą w prawomocność słowa poety.

Vladimír Křivánek wstąpił do czeskiej literatury wraz z generacją-niegeneracją samotników, oznaczaną jako „samotni biegacze”, która nie była zainteresowana głośnym zgiełkiem społecznego zaangażowania, jak również jakąś postulowaną materialistyczną „przyziemnością”, która miała marksistowskiej krytyce pomóc w odróżnieniu i krytycznym ocenianiu materialistycznego nurtu czeskiej literatury (pojmowanego jako jedno z podstawowych pojęć i kryteriów oceniania współczesnej socjalistycznej literatury, ucieleśniających jej aktualną tendencyjność i nieustanne ideologiczne zamierzenie) od „tego innego”, przez komunistyczną krytykę odrzucanego (czyli przede wszystkim metafizycznego i chrześcijańskiego).

Do polskich czytelników, łącznie z krytykami literackimi należy ocenienie poezji Křivánka nie tylko w duchu tradycji polskiej poezji współczesnej, do której ten wybór wchodzi poprzez polski przekład, lecz również z punktu widzenia osiągnięć współczesnej liryki europejskiej, do której zgłasza akces poprzez swoją niepodważalną wartość i ponadnarodowe zaistnienie w translacji. (Przypomnijmy, że poezja Křivánka była przetłumaczona na kilka języków europejskich, po polsku pojawiła się w czasopiśmie *Znaj, Kwartalnik artystyczno-naukowy*, 2009, nr. 4, s. 137-142.). Polskim literackim komparatystom wreszcie mogą niektóre wiersze Křivánka przypomnieć niejednego polskiego poetę. Gdybyśmy pozostali tylko przy wierszach o winie, każdemu miłośnikowi dobrego trunku przyjdą natychmiast na myśl takie nazwiska jak Ignacy Krasicki, Konstanty Ildefons Gałczyński, Małgorzata Hillar, Krzysztof Kamil Baczyński, Wisława Szymborska, Jan Lechoń czy Leopold Staff.

A więc, tak jak dobre wino nabiera smaku przez dojrzewanie, także poezja Vladimíra Křivánka dojrzała do tego stopnia, że warto z nią zaznajomić zagranicznego czytelnika; ... i szampana poetom!

Libor Martinek

Vladimír Křivánek

Šampaňské básníkům

Szampana dla poetów

Copyright © by text Vladimír Křivánek – dědicové
Translation © by Polish Franciszek Nastulczyk
Epilogue © by Libor Martinek
The anthology composed © by Libor Martinek
Foto: rodinný archiv – dědicové

Vydalo nakladatelství
Michal Beran – První bruntálské nakladatelství
jako svou 24. publikaci
v roce 2023

ISBN 978-80-88463-50-4 (pdf)
ISBN 978-80-88463-51-1 (ePub)
ISBN 978-80-88463-52-8 (mobi)

e-mail: info.pbn@centrum.cz
web: pbn.proweb.cz